

*О. В. Марценюк-Розарьонова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет*

*О. О. Кошульнікова,
магістр, кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький національний аграрний університет*

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.21.114

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

O. Martsenyuk-Rozaronova,
Candidate of economic sciences, associate professor of department of finances, banking and insurance,
Vinnytsia national agrarian University

O. Koshulnikova,
Master, department of finances, banking and insurance, Vinnytsia national agrarian University

ANALYSIS OF THE TRENDS FOR THE FUNCTIONING OF FOREIGN BANKS ON THE NATIONAL MARKET OF BANKING SERVICES OF UKRAINE

У статті обґрунтовано, що наявність в економіці будь-якої країни значних обсягів іноземного капіталу є ознакою економічної стабільності, високого рівня довіри інвесторів до законодавчої і виконавчої влади. Досліджено присутність іноземного капіталу в банківському секторі України в контексті з'ясування його впливу на стабільність фінансової системи держави в довгостроковій перспективі. Охарактеризовано банківська система України та досліджено сутність іноземного капіталу і його вплив на банківську систему в цілому; визначено джерела формування іноземного капіталу в Україні.

Наявність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Одночасно існують достатньо серйозні фінансові й економічні ризики, вирішення яких, має підпорядковуватися стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, підвищенню національної конкурентоспроможності, рівня економічної безпеки, зміцненню грошово-кредитної системи України.

Визначено переваги та недоліки впливу іноземного капіталу на банківську систему України, а також запропоновано рекомендації щодо присутності банків з іноземним капіталом.

The article substantiates that the presence in the economy of any country of significant volumes of foreign capital is a sign of economic stability, a high level of investor confidence in the legislative and executive power. The presence of foreign capital in the banking sector of Ukraine in the context of elucidating its impact on the stability of the financial system of the state in the long run is explored. The banking system of Ukraine is characterized and the essence of foreign capital and its influence on the banking system as a whole are researched; certain sources of foreign capital formation in Ukraine.

The presence of banks with foreign capital in the banking system of Ukraine meets the interests of the development of the national financial system, promotes the attraction of foreign investments

and the expansion of the resource base of socio-economic development. At the same time, there are sufficiently serious financial and economic risks, the solution of which should be subject to the strategic goals of socio-economic development, increase of national competitiveness, level of economic security, strengthening of the monetary system of Ukraine.

Banks as financial intermediaries provide balancing of the interests of business entities and small investors with counterparts who are looking for free investment resources in the financial market of the country. In these circumstances, the role of banks is increased from the mobilization of free resources and their provision to other market participants who experience a temporary need for them. Favorable investment climate in the country depends on the growth of resource potential of banks, the integration of the banking system into the global community and the withdrawal of the economy from the crisis. Therefore, the problem of attracting foreign capital to the banking system of Ukraine to increase the level of sufficiency of the resource potential is very relevant for the study.

The advantages and disadvantages of the influence of foreign capital on the banking system of Ukraine are determined, as well as recommendations on the presence of banks with foreign capital.

Ключові слова: іноземний капітал, банківська система, банки з іноземним капіталом, ринок банківських послуг, фінансовий ринок.

Key words: foreign capital, banking system, banks with foreign capital, banking market, financial market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процеси глобалізації світової економіки не оминають банківську систему України. Іноземний капітал відіграє все значніше місце в банківській системі України. Отже, актуальним є питання щодо впливу банків з іноземним капіталом, філій та представництв іноземних банків на конкурентоспроможність національної банківської системи, стійкість фінансової системи країни в цілому. Залучення іноземних коштів дозволяє збільшувати загальну суму фінансових ресурсів та рівень капіталізації банківської системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази для подальшого соціально-економічного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та практичні аспекти залучення іноземного капіталу до банківської системи знайшли своє відображення в економічній літературі. Зокрема дослідженню проблем і перспективам розвитку банківської системи та доцільності залучення іноземного капіталу присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних учених: Дзюблюк О. [1], Ігошева О.В.[2], Міщенко В. [3], Шевцова М.Ю. [6] та інші.

У роботах зазначених авторів розкрито та обґрунтовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення існуючої практики залучення іноземного капіталу в Україну; розроблено концепції вдосконалення механізму функціонування іноземних банків на національному ринку банківських послуг.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Потрібно зазначити, що банківська система України в період експансії іноземного капіталу зазнала істотних змін. Це відобразилося у пришвидшеному рості банківських активів, капіталу, кредитів і депозитів, а також спаді, викликаному порушенням фінансової сталості світової економічної системи.

Серед основних факторів, що сприяли значній активізації діяльності банків з іноземним капіталом в Україні, можна виділити такі: позитивні структурні зрушення у вітчизняній економіці; високі темпи інфляції; активне зростання попиту на банківські послуги з боку населення; розширення зовнішньоекономічних зв'язків українських підприємств; можливість отримання високих прибутків [1].

На сьогоднішній день відсутня єдина вірна думка щодо визначення поняття "банк з іноземним капіталом". Відповідно до українського законодавства, це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 %. У міжнародній практиці найбільш поширеною є думка про те, що іноземний банк — це банк, 50 % і більше капіталу якого належить прямим іноземним інвесторам. Вплив іноземного капіталу на національну банківську систему неоднозначний, тому виділяють як позитивні, так і негативні сторони такої присутності. Приплив іноземного капіталу регламентується такими нормативними документами, як закони України "Про банки і банківську діяльність" [5].

На початку 2008 року налічувалось 47 банків з іноземним капіталом, із них 17 з 100-відсотковим іноземним капіталом. Проте незважаючи на достатньо велику прибутковість іноземних вкладень в банківському секторі спостерігається відтік банків з іноземним капіталом. Станом на 01.01.2018 року кількість діючих банків з іноземним капіталом становить 38, з них 18 банків — зі 100% іноземним капіталом (табл. 1).

Період з січня 2009 р. до березня 2018 р. на ринку надання банківських послуг можна спостерігати суттєве зменшення кількості комерційних банків. Відповідно до офіційних статистичних даних Національного банку України (далі — НБУ), на початку 2009 р. в Україні діяло 184 банки, станом на 01 січня 2018 року — лише 82.

Таке стрімке скорочення учасників ринку зумовлене, передусім, такими основними причинами:

Таблиця 1. Аналіз динаміки кількості комерційних банків в Україні з 2008 по 2018 рр.

Період	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У тому числі зі 100% іноземним капіталом
01.01.2008 р.	175	47	17
01.01.2009 р.	184	53	17
01.01.2010 р.	182	51	18
01.01.2011 р.	176	55	20
01.01.2012 р.	176	53	22
01.01.2013 р.	176	53	22
01.01.2014 р.	180	49	19
01.01.2015 р.	163	51	19
01.01.2016 р.	117	41	17
01.01.2017 р.	96	38	17
01.01.2018 р.	82	38	18

Джерело: [4].

- вихід з України значної кількості іноземних транснаціональних банківських груп;
- агресія Російської Федерації проти України;
- проведення НБУ комплексу заходів щодо виведення з ринку неплатоспроможних банків.

На жаль, за останні роки на території України згорнули свою господарську діяльність чимало транснаціональних банківських груп: німецький Commerzbank, австрійські Erste Bank та Volksbank, шведський Swedbank, французький Societe Generale, чеський Home Credit та італійський UniCredit Bank.

Окремою категорією гравців на вітчизняному ринку є російські транснаціональні банківські групи. Після початку агресії Російської Федерації проти України та введення санкцій сьогодні їх не можна назвати повною мірою конкурентоспроможними у порівнянні з іншими гравцями ринку.

Основною причиною, яка зумовлює привабливість для іноземних інвесторів вітчизняного ринку банківських послуг є перспектива отримання надприбутків від високих процентних ставок по кредитах. Висока залежність вітчизняної фінансової системи від світового банківського сектора робить країну чутливою до коливань валютних курсів і викликає додаткові ризики в разі швидкого відтоку іноземного капіталу.

Внаслідок складного переплетення політичних та економічних факторів система організації регулювання іноземного банківського капіталу в різних країнах, що обумовлює різні варіанти обмежень та заходів, що застосовують іноземні країни з метою ефективного ведення банківської діяльності.

В Україні доцільно використовувати змішану модель регулювання іноземного банківського капіталу, в основі якої лежить ризик-орієнтоване регулювання та нагляд, яке дає змогу врахувати специфіку іноземних банків не лише на етапі входження на ринок, а й у період функціонування.

Національний банк України повинен чітко регулювати притік іноземного банківського капіталу, використовуючи відповідні інструменти регулювання.

Рівень ризикованості для економіки країни, де є частка іноземного капіталу у банківській системі чи рівень вигод від поетапного здійснення цього процесу залежатиме насамперед від чіткої позиції країни щодо допустимого рівня іноземного капіталу у банківській системі, його якості, цілей вливання та походження, прийнятої політики захисту національних інтересів. Ризик присутності іноземного капіталу у банківській системі країни пов'язаний із невизначеністю наслідків впли-

Таблиця 2. ТОП-20 найбільш прибуткових українських банків за 2017 рік

№ з.п.	Банк	Загальний прибуток за 2017 р., тис. грн	Загальний прибуток за 2016 р., тис. грн	Приріст, %
1	Райффайзен Аваль **	4 468 581	3 820 644	▲16,95
2	УкрСиббанк **	1 467 441	-993 968	▲(47,63)
3	Crédit Agricole **	1 109 501	807 786	▲37,35
4	Сітібанк **	1 008 440	1 437 499	▼-29,84
5	Укрексімбанк *	929 406	-1 011 106	▲(-8,08)
6	ОТП Банк **	917 651	962 010	▼-4,61
7	ПУМБ	785 827	367 011	▲114,11
8	Альфа-Банк **	654 723	-4 094 773	▲(-84,01)
9	Укргазбанк *	623 791	293 681	▲112,40
10	Ощадбанк *	558 523	468 169	▲19,29
11	ПроКредит **	487 258	300 648	▲62,06
12	Кредобанк **	402 180	263 676	▲52,52
13	А-Банк	298 106	118 407	▲151,76
14	ING **	200 181	791 103	▼-74,69
15	Таскомбанк	153 159	5 764	▲2557,16
16	Кредит Європа **	151 873	60 726	▲150,09
17	Дія Банк **	139 072	53 340	▲160,72
18	Сбербанк **	132 448	-2 817 967	▲(-95,29)
19	VS Bank	121 530	63 605	▲91,06
20	Авангард	100 290	48 561	▲106,52
	Усіх банків в Україні (прибуткових та збиткових)	-24 360 148	-158 481 503	▲(-84,62)

Примітки:

* Банки з державною часткою власності.

** Банки іноземних банківських груп.

Джерело: [4].

ву іноземного капіталу на рівень функціонування банківської системи та розвиток економіки країни, де знаходиться іноземний капітал.

У таблиці 2 перераховано 20 найбільш прибуткових українських банків за 2017 рік.

Проаналізовано прибутки/збитки цих банків за попередній 2016 рік та їх приріст у 2017 році в порівнянні з 2016 роком (при обчисленні приросту між збитками та прибутком в дужках вказане відсоткове відношення між їх номінальними числами).

Серед можливостей присутності іноземного капіталу, передусім для розвитку банківської системи України, можна виділити такі:

— наповнення вітчизняного валютного ринку ресурсами та зменшення залежності від внутрішньої обмеженості валютних коштів;

— незначне здешевлення вартості валютних ресурсів за умов стабільного валютного курсу та відсутності ажіотажного попиту на іноземну валюту;

— розширення можливостей щодо ефективного розміщення капіталу та масштабів проектного фінансування і прямих іноземних інвестицій;

— встановлення та розширення відносин між національними та іноземними банками, що сприятиме здійсненню швидкого та якісного валютного обслуговування власних і клієнтських інтересів;

— розширення доступу до міжнародних валютних ринків та ринків капіталів [3].

Діяльність іноземних банків у період економічного зростання сприяла підвищенню капіталізації банківської системи України, нарощуванню темпів кредитування, розширенню асортименту, поліпшенню якості банківських послуг. Основні конкурентні переваги групи цих банків над іншими вітчизняними банківськими установами полягають у високому рівні зовнішньої підтримки, а саме можливості швидкого доступу до необхідних ресурсів материнських груп.

Водночас іноземні банки не виправдали очікувань щодо зниження відсоткових ставок, підвищення прибутковості, оскільки діяли передусім у власних комерційних інтересах, спрямованих на отримання достатнього чистого процентного доходу, кредитну експансію, оптимізацію оподаткування. Зростання частки іноземного капіталу підвищує ризик залежного розвитку [6].

Під час кризи іноземні банки забезпечили фінансову стійкість банківської системи України завдяки збереженню внутрішньо-корпоративного припливу дефіцитних капітальних і кредитних коштів. Значного впливу капіталу з банківської системи України за кордон не було. З огляду на незначні масштаби вітчизняної банківської системи, закріплення контролю над перспективним ринком для материнських банків було вигіднішим.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день відсутня єдина думка щодо впливу іноземного капіталу в банківській системі країни, та зокрема в Україні. До позитивних факторів впливу на національну економіку можна віднести: розширення ресурсної бази, підвищення рівня капіталізації банківської системи, впровадження між-

народного досвіду ведення банківської справи та здійснення міжнародних фінансових операцій, підвищення конкуренції на ринку банківських послуг та здешевлення їхньої вартості, формуванню конкурентоспроможної та фінансово стійкої банківської системи, підвищення ефективності банківської діяльності країни та ін.

До негативних факторів впливу відносять: загрози для економічної безпеки країни, загострення міжбанківської конкуренції та посилення тиску на вітчизняні банки, посилення нестабільності на національних фінансових ринках, фінансові й економічні ризики швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу та ін.

Література:

1. Дзюблюк О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків / О. Дзюблюк, О. Владимир // Вісник НБУ. — 2014. — № 5. — С. 26—33.

2. Ігошева О.В. Іноземні інвестиції у банківський сектор України та механізм їх допуску / О.В. Ігошева // Ефективна економіка [Електронний ресурс] / <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2058>

3. Міщенко В., Набок Р. Роль іноземного капіталу в банківському секторі України // Вісник Національного банку. — № 10. — 2015. — С. 47—58.

4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (із змінами і доповненнями)

6. Шевцова М.Ю. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації [Електронний ресурс] / М.Ю. Шевцова, Ю.О. Солодовник. — Режим доступу: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201152/149155.pdf>

References:

1. Dziubliuk, O. and Vladymyr, O. (2014), "Foreign capital in the banking system of Ukraine: the impact on the foreign exchange market and banking activities", Visnyk NBU, vol. 5, pp. 26—33.

2. Ighosheva, O. V. (2013), "Foreign investment in the banking sector divide in Ukraine and the mechanism of their admission", available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2058> (Accessed 06 October 2018).

3. Mishchenko, V. and Nabok, R. (2015), "Role of foreign capital in the banking sector of Ukraine", Visnyk NBU, vol. 10, pp. 47—58.

4. Official site of the National Bank of Ukraine (2018), available at: <http://www.bank.gov.ua> (Accessed 05 October 2018).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine "About banks and banking", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (Accessed 01 October 2018).

6. Shevtsova, M.Yu. (2015), "Market of banking services: dynamics of development and segmentation", available at: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201152/149155.pdf> (Accessed 01 October 2018).

Стаття надійшла до редакції 03.10.2018 р.